

**Tomek, Václav – Slačálek, Ondřej: Anarchismus.
Svoboda proti moci. Praha: Vyšehrad, 2006, 669 stran,
ISBN: 80-7021-781-2.**

Martin Bastl¹

Začátkem jara vyšla kniha Václava Tomka a Ondřeje Slačálka „Anarchismus – svoboda proti moci“. Na přebalu publikace se dočteme, že se konečně jedná o text o radikální levici „od někoho jiného než politologa, který na jeho napsání dostal grant od ministerstva vnitra“, což vzbuzuje dojem, že ostatní texty o radikální levici v češtině byly subvencovány ministerstvem vnitra. Takové tvrzení sice ani v nejmenším není pravdivé, ale svědčí o tom, jak nízké povědomí o výzkumu radikální levice má v některých případech i odborná veřejnost. Tím spíše lze vydání další knihy, která by mohla obecnou znalost problematiky rozšířit, uvítat.

Text je úctyhodný svým rozsahem i záběrem. Autoři se pokusili alespoň rámcově zmapovat anarchistickou politickou filosofii tak, jak se vyvíjela v průběhu uplynulých dvou set let. Již úvodem lze říci, že jejich snaha byla v zásadě úspěšná, přestože ani tato kniha není prostá slabších pasáží.

V publikaci čtenář najde 27 kapitol věnovaných tématu, předmluvu profesora Kellera, předmluvu autorů a 2 závěrečné kapitoly („Několik poznámek k anarchistickému dějepisectví“, „Otazníky anarchismu a anarchismus jako otazník“), ve kterých autoři krom jiného zvažují problémy spojené s výzkumem anarchismu. 19 kapitol je věnovaných jednotlivým myslitelům, jedna organizaci – (26) Globální komuna (Anarchist federation vzniknuvší v Londýně v roce 1986).

Autoři se rozhodli představit anarchistické politické myšlení zejména na příkladech jednotlivých osobností či teoretiků, kteří přispěli svým vkladem k rozvoji anarchistické teorie. Je zřejmé, že výběr a výklad reprezentativních autorů a momentů je obtížný a zavděčit se všem nemožné. Kupříkladu Štěpán Steiger ve své recenzi pro A2 (č. 14/06) pochybuje, zda je v knize místo pro Stirnera, já o tom nepohybuji, a vice versa mne ovšem coby čtenáře nepřesvědčila relevance klíče („nejedná (se) o nahodile vybranou skupinu, ale o organizaci, která již skoro

¹ Autor je studentem doktorského studijního programu Politologie na Katedře politologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: bastl@fss.muni.cz.

dvacet let soustavně rozvíjí anarchokomunistickou politickou teorií“, str. 567), podle kterého byla vybrána Anarchist federation z mnoha jiných skupin a skupinek jako jediná organizace hodná vlastní kapitoly.

Těžiště knihy je pochopitelně v první části, která se historicky spojuje zejména s 19. a začátkem 20. století. Ta je také co do rozsahu nejmasivnější – z šesti set stránek je pouze cirká 150 věnováno vývoji anarchismu po konci španělské občanské války.

Ocenit lze úvod publikace, který – jak je již zvykem u tohoto typu textů – je věnován definování pojmů a krátkému historickému přehledu užívání termínu „anarchie“, dále se již autoři věnují jednotlivým myslitelům a jejich dílu. Kapitoly zaměřené na osobnosti jsou střídány kapitolami shrnujícími sociální či politický vývoj a peripetie anarchistického hnutí. Úmyslem autorů, dle vyjádření jednoho z nich, bylo těmito syntetickými kapitolami oddělit jednotlivé části knihy, předsadit úvodem popisujícím vývoj pasáže věnované jednotlivým autorům, kteří v daném období působili. Osobně považuji za jednu z nejzajímavějších 14. kapitolu („Od odborů k revolucím“), ve které je krom jiného popsán zánik anarchismu v Rusku po vítězné bolševické revoluci, spor o tzv. *Platformu*, dokument, kterým se jeho autoři i z hlediska anarchistického hnutí samotného poněkud nešťastným způsobem pokusili zvrátit trend postupného slábnutí vlivu anarchismu, zajímavé jsou i zmínky o jednotlivých dalších národních anarchistických hnutích.

Z hlediska struktury knihy jako celku je zřejmé, že autoři se projekci osobních preferencí co do výběru témat a jejich rozsahu přes patrnou snahu nevyhnuli, což má své kladné i stinné stránky. Jisté je, že čtenář nebude odkázán při četbě knihy na několik dobře známých a stále citovaných teoretiků anarchismu jako Bakunin, Kropotkin nebo Bookchin, ale seznámí se i – v rámci své propagandistické činnosti – s neúspěšnými (J. Déjacque – kap. 5, str. 104-114) a/nebo neznámými (M. L. Berneri – kap. 21, str. 483-496) ad. Autoři moudře nechávají na posouzení čtenáři, zda oni „neúspěšní“ byli neúspěšnými po právu.

K těm problematictějším patří například pasáž věnovaná soudobému českému anarchismu. Nabízí se přímo otázka, proč tato pasáž byla do knihy včleněna, byť nejpravděpodobnějším se zdá výklad, že šlo o úlitbu prostoru a době, ve kterých byla kniha vydána. Text věnovaný českému anarchismu je relativně krátký a úsečný, četbu značně komplikuje absence jmen. Tuto anonymizaci českého anarchismu snad má vysvětlit poznámka 2 na str. 583: „Vzhledem k tomu, že někteří anarchisté se záměrně vyhýbají uvádění svých jmen, což vede ke zkreslujícím představám a redukci anarchistického hnutí na několik mluvčích, jsme se rozhodli neuvádět jména žijících českých anarchistů a anarchistek.“ Jako argument je toto konstatování jen slabé. Zvláště pokud je v úvodu konstatováno, že „těžištěm knihy jsou

monografické kapitoly věnované jednotlivým myslitelům... zvolili jsme důraz na osobnosti v přesvědčení, že je nutné vzít v úvahu, že myšlenky jsou tvořeny a diskutovány autory s vlastními životními osudy, východisky a vývojem...“ (str. 11). Škoda, že toto přesvědčení nebylo ani tak pevné, aby dožilo konce knihy (či alespoň textu věnovaného českému anarchistickému hnutí).

Knih je relativně bohatě podložena zdroji a prameny, přičemž je ovšem možné poukázat na to, že jistým úskalím zřejmě bylo odloučit se od ideologické optiky těchto pramenů. Ilustrovat to lze na příkladu autora, o kterého se značně (alespoň soudě dle odkazů) opírali, a to P. Marshalla. Zcela zjevné je z některých citátů, v nichž Marshall nekriticky opěvuje objekty svého historického bádání, či na druhou stranu mentorsky zvedá prst – viz např. „podle Petera Marshalla byl Reclus rovněž 'mnohem pokročilejší nežli mnozí současní sociální ekologové (včetně Bookchina) ve svém odporu vůči zabíjení zvířat pro maso“ (str. 183). Co přesně je na tom „pokročilého“ ví zřejmě jen Marshall sám a čtenář je právem vděčný autorům, kteří tímto způsobem (přebíráním normativních pasáží) upozorňují, že brát Marshalla coby objektivní zdroj by se nemuselo vždy vyplatit.

Jedná se o text čtenářsky vcelku přístupný a nikoliv přespříliš esoterický a zároveň jde o nejucelenější publikaci na téma anarchistického politického myšlení a zároveň geneze anarchistického hnutí, která dosud v českém jazyce vyšla. Bezpochyby je tedy možno text doporučit jak zájemcům o anarchismus z řad veřejnosti, tak ho akceptovat kupříkladu k výuce či coby českojazyčný referenční materiál.